

**Wymagania edukacyjne z przyrody dla klasy 4 szkoły podstawowej oparte na programie nauczania i podręcznika
„Tajemnice przyrody” wyd. Nowej Ery autorstwa Joanny Golanko
niezbędne do otrzymania przez ucznia poszczególnych ocen klasyfikacyjnych
w I semestrze:**

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
Dział 1. Poznajemy warsztat przyrodnika					
1. Przyroda i jej składniki	1. Poznajemy składniki przyrody	<ul style="list-style-type: none"> • nieożywione składniki przyrody • ożywione składniki przyrody • czynności życiowe • wytwory działalności człowieka 	VI.1. rozpoznaje składniki przyrody ożywionej i nieożywionej w najbliższej okolicy szkoły VII.1. wskazuje w terenie składniki środowiska antropogenicznego w najbliższej okolicy	<ul style="list-style-type: none"> • wskazywanie w najbliższym otoczeniu składników przyrody i wytworów działalności człowieka • wskazywanie różnic między nieożywionymi a ożywionymi składnikami przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> • okazy lub zdjęcia roślin, zwierząt, skał i innych elementów przyrody oraz wytworów działalności człowieka • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 3 • Multibook – pokaz slajdów „Inspiracje z natury”
2. Jak poznawać przyrodę?	2. Jakimi sposobami poznajemy przyrodę?	<ul style="list-style-type: none"> • rola zmysłów w poznawaniu przyrody • obserwacje przyrodnicze • plan doświadczenia przyrodniczego • źródła wiedzy o przyrodzie • bezpieczeństwo podczas prowadzenia obserwacji i doświadczeń 	I.1. opisuje sposoby poznawania przyrody, podaje różnice między eksperymentem, doświadczeniem a obserwacją I.3. podaje przykłady wykorzystania zmysłów do prowadzenia obserwacji przyrodniczych I.4. stosuje zasady bezpieczeństwa podczas obserwacji i doświadczeń przyrodniczych I.5. wymienia różne źródła wiedzy o przyrodzie I.6. korzysta z różnych źródeł wiedzy o przyrodzie	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie elementów przyrody i ich cech za pomocą zmysłów • omówienie sposobów obserwowania przyrody • analiza etapów planowania, przeprowadzania i dokumentowania doświadczeń oraz eksperymentów • samodzielne zaplanowanie i przeprowadzenie doświadczenia • rozmowa na temat bezpieczeństwa podczas prowadzenia doświadczeń i eksperymentów 	<ul style="list-style-type: none"> • roślina doniczkowa • owoce • nagrania głosów zwierząt • zwierzęta hodowane w pracowni • podręcznik • Multibook – pokazy slajdów: „Węch u zwierząt”, „Miejsca, w których dowiesz się więcej o przyrodzie”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
3. Przyrządy i pomoce przyrodnika	3. Przyrządy i pomoce ułatwiające prowadzenie obserwacji	<ul style="list-style-type: none"> • przyrządy i pomoce niezbędne podczas obserwacji terenowych • taśma miernicza – przeznaczenie tego przyrządu i sposób posługiwania się nim • obserwacje z wykorzystaniem lupy • mikroskop – budowa i przeznaczenie 	<p>I.2. podaje nazwy przyrządów stosowanych w poznawaniu przyrody, określa ich przeznaczenie (lupa, kompas, taśma miernicza)</p> <p>I.4. stosuje zasady bezpieczeństwa podczas obserwacji i doświadczeń przyrodniczych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat przeznaczenia i możliwości wykorzystania poszczególnych przyrządów • obserwacja obiektów przyrodniczych z wykorzystaniem lupy • wykonanie rysunku obiektu obserwowanego z wykorzystaniem lupy • omówienie budowy mikroskopu • pokaz przygotowania mikroskopu do obserwacji • samodzielna obserwacja mikroskopowa 	<ul style="list-style-type: none"> • mapa • kompas • lupa • taśma miernicza • mikroskopy • preparaty mikroskopowe • lornetka • ołówki • Multibook – pokaz slajdów „Świat widziany pod mikroskopem świetlnym”
4. Określamy kierunki geograficzne	4. W jaki sposób określamy kierunki geograficzne?	<ul style="list-style-type: none"> • widnokrąg • nazwy głównych kierunków geograficznych • sposoby wyznaczania kierunków geograficznych w terenie (za pomocą kompasu, za pomocą gnomonu) • nazwy pośrednich kierunków geograficznych • róża kierunków geograficznych • *wyznaczanie kierunków geograficznych w terenie za pomocą Gwiazdy Polarnej i innych obiektów w otoczeniu 	<p>II.1. opisuje przebieg linii widnokręgu, wymienia nazwy kierunków głównych</p> <p>II.2. wyznacza kierunki główne za pomocą kompasu oraz kierunek północny za pomocą gnomonu i wskazuje je w terenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat głównych kierunków geograficznych • wskazywanie przez uczniów głównych kierunków geograficznych • omówienie budowy kompasu 	<ul style="list-style-type: none"> • kompas • Multibook – rysunek interaktywny „Co to jest widnokrąg?”, animacja „Wyznaczanie północy geograficznej nocą” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 4–5

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
	5. Określamy kierunki geograficzne za pomocą kompasu i gnomonu – lekcja w terenie	<ul style="list-style-type: none"> • etapy wyznaczania głównych kierunków geograficznych za pomocą kompasu • wyznaczanie kierunków geograficznych w terenie • etapy wyznaczania kierunków geograficznych za pomocą gnomonu • wyznaczanie kierunków pośrednich 	II.2. wyznacza kierunki główne za pomocą kompasu oraz kierunek północny za pomocą gnomonu i wskazuje je w terenie	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie sposobu wyznaczania głównych kierunków geograficznych za pomocą kompasu • wyznaczanie głównych kierunków geograficznych w terenie za pomocą kompasu (zgodnie z instrukcją z podręcznika) • omówienie etapów wyznaczania głównych kierunków geograficznych za pomocą gnomonu (zgodnie z instrukcją z podręcznika) • wyznaczanie głównych kierunków geograficznych w terenie za pomocą gnomonu 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do ćwiczeń: kompas, kartki z bloku technicznego, duży cyrkiel, kijek o długości 10 cm, plastelina, ołówki, linijka • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 4–5
Podsumowanie działu 1	6. Poznajemy warsztat przyrodnika – podsumowanie działu 1	Utrwalenie i uzupełnienie wiadomości z działu 1	I.1, I.2, I.3, I.4, I.5, I.6, II.1, II.2, VI.1, VII.1	<ul style="list-style-type: none"> • sprawdzenie stopnia opanowania wymagań szczegółowych • pogadanka uzupełniająca • rozwiązywanie zadań utrwalających w zeszycie ćwiczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • pomoce dydaktyczne wykorzystywane w trakcie realizacji lekcji z działu 1 • Multibook – ćwiczenia interaktywne • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 3–8
	7. Sprawdzian z działu 1	Badanie stopnia opanowania treści nauczania (wymagań szczegółowych) ujętych w następujących punktach podstawy programowej: I.1, I.2, I.3, I.4, I.5, I.6, II.1, II.2, VI.1, VII.1			
Dział 2. Poznajemy pogodę i inne zjawiska przyrodnicze					
1. Substancje wokół nas	8. Otaczają nas substancje	<ul style="list-style-type: none"> • stany skupienia substancji • przykłady substancji występujących w stanie stałym, ciekłym i gazowym • właściwości substancji występujących w stanie stałym, ciekłym i gazowym • wpływ temperatury na ciała stałe, ciecze i gazy 	V.3. podaje przykłady przedmiotów wykonanych z substancji sprężystych, kruchych i plastycznych i uzasadnia ich zastosowanie w przedmiotach codziennego użytku	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja substancji w różnych stanach skupienia (ciało stałe, ciecz i gaz – inne niż woda) • badanie właściwości wybranych substancji: plasteliny, kredy lub innych przedmiotów (np. gąbki) • rozmowa na temat występowania w najbliższym otoczeniu przedmiotów wykonanych z różnych substancji 	<ul style="list-style-type: none"> • plastelina • kreda • gąbka • blaszka lub drut aluminiowy • sok • gaz (np. tlenek siarki) • Multibook – pokazy slajdów: „Ile jest stanów skupienia?”, „Zastosowanie sprężystych materiałów w sporcie”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
2. Woda występuje w trzech stanach skupienia	9. Poznajemy stany skupienia wody	<ul style="list-style-type: none"> • stany skupienia wody • budowa i zasada działania termometru • zjawiska parowania, skraplania, krzepnięcia i topnienia • czynniki wpływające na szybkość parowania • *obieg wody w przyrodzie 	<p>III.4. podaje przykłady opadów i osadów atmosferycznych oraz wskazuje ich stan skupienia</p> <p>III.5. podaje przykłady zastosowania termometru w różnych sytuacjach życia codziennego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • doświadczalne wykazanie wpływu temperatury na szybkość parowania wody zgodnie z instrukcją z podręcznika • obserwacja zjawiska skraplania pary wodnej 	<ul style="list-style-type: none"> • termometr zaokienny • materiały do doświadczeń: dwa spodki, łyżka, woda, szklanka, płaski talerz, pisak wodoodporny, trzy kostki lodu, woda, termometr laboratoryjny, niewielki słoik • Multibook – animacja „Szybkość parowania”, ciekawostka „Skraplanie a życie roślin na pustyniach”, rysunek interaktywny „Obieg wody w przyrodzie”
3. Składniki pogody	10. Poznajemy składniki pogody	<ul style="list-style-type: none"> • pogoda • składniki pogody: temperatura powietrza, ciśnienie atmosferyczne, kierunek i prędkość wiatru, zachmurzenie, opady atmosferyczne i osady atmosferyczne • rodzaje opadów i osadów atmosferycznych • zjawiska pogodowe: deszcze nawałne, zamieć, burza, tęcza 	<p>III.1. wymienia składniki pogody i podaje nazwy przyrządów służących do ich pomiaru (temperatura powietrza, zachmurzenie, opady i osady atmosferyczne, ciśnienie atmosferyczne, kierunek wiatru)</p> <p>III.4. podaje przykłady opadów i osadów atmosferycznych oraz wskazuje ich stan skupienia</p> <p>III.6. nazywa zjawiska pogodowe: burza, tęcza, deszcze nawałne, huragan, zawieja śnieżna i opisuje ich następstwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie pojęcia pogody • omówienie składników pogody • wskazanie przykładów wpływu zmian temperatury powietrza na organizmy (w tym na człowieka) • prezentacja termometru 	<ul style="list-style-type: none"> • termometr zaokienny i termometr pokojowy • deszczomierz • Multibook – pokazy slajdów: „Zjawiska pogodowe”, „Rodzaje chmur”; animacje: „Jak powstaje wiatr?”, „Jak powstają chmury?”; ciekawostka „Skala Beauforta”
4. Obserwujemy pogodę	11. Obserwujemy pogodę	<ul style="list-style-type: none"> • przyrządy służące do pomiaru składników pogody: termometr, deszczomierz, wiatromierz • prognoza pogody 	<p>III.2. odczytuje wartości pomiaru składników pogody, stosując właściwe jednostki</p> <p>III.3. prowadzi obserwacje składników pogody, zapisuje i analizuje ich wyniki oraz dostrzega zależności</p> <p>III.5. podaje przykłady zastosowania termometru w różnych sytuacjach życia codziennego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat przyrządów służących do pomiaru składników pogody • konstruowanie wiatromierza i deszczomierza • odczytywanie prognozy pogody z mapy pogody 	<ul style="list-style-type: none"> • termometr zaokienny • deszczomierz • wiatromierz • mapa pogody • Multibook – film „Pomiary składników pogody”, ciekawostka „Wnętrze klatki meteorologicznej”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
	12. Obserwacja i pomiar składników pogody – lekcja w terenie	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja składników pogody • pomiary: temperatury, ilości opadów, kierunku i siły wiatru • dziennik pogody 	<p>III.2. odczytuje wartości pomiaru składników pogody, stosując właściwe jednostki</p> <p>III.3. prowadzi obserwacje składników pogody, zapisuje i analizuje ich wyniki oraz dostrzega zależności</p> <p>III.5. podaje przykłady zastosowania termometru w różnych sytuacjach życia codziennego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odczytywanie i zapisywanie wskazań termometru • obserwacja i określanie stopnia zachmurzenia • rozpoznawanie rodzajów opadów i osadów atmosferycznych • pomiar ilości opadów • zapisywanie wyników pomiarów temperatury powietrza i ilości opadów • określanie kierunku wiatru z wykorzystaniem wiatromierza • omówienie zasad prowadzenia dziennika pogody 	<ul style="list-style-type: none"> • termometr zaokienkowy • deszczomierz • wiatromierz • ciśnieniomierz • dzienniczek pogody zamieszczony w zeszyty ćwiczeń
5. „Wędrówka” Słońca po niebie	13. „Wędrówka” Słońca po niebie	<ul style="list-style-type: none"> • wschód, górowanie i zachód Słońca • południe słoneczne • doba • zmiany długości cienia w ciągu dnia • zmiany temperatury powietrza w ciągu dnia • cztery pory roku • daty rozpoczęcia pór roku • równonoc jesienna • przesilenie zimowe • równonoc wiosenna • przesilenie letnie • przyczyny zmian temperatury w poszczególnych porach roku • przyroda ożywiona jesienią, zimą, wiosną i latem 	<p>II.9. wyjaśnia zależność między wysokością Słońca a długością i kierunkiem cienia</p> <p>II.10. opisuje zmiany w położeniu Słońca nad widnokreśłem w ciągu doby i w ciągu roku</p> <p>II.11. wskazuje w terenie oraz na schemacie (lub horyzontarium) miejsca wschodu, zachodu i górowania Słońca w ciągu dnia i w różnych porach roku</p> <p>III.8. opisuje i porównuje cechy pogody w różnych porach roku</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka objaśniająca „wędrówkę” Słońca po niebie • omówienie zmian długości cienia w ciągu dnia • omówienie zmian temperatury powietrza w ciągu dnia 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do prowadzenia obserwacji: gnomon, centymetr krawiecki • notatnik • Multibook – animacje: „Wędrówka Słońca w ciągu dnia”, „Wędrówka Słońca w ciągu roku”; pokazy slajdów: „Najzimniejsze i najcieplejsze miejsca w Polsce”, „Ptaki przylatujące na zimę”; rysunek interaktywny „Temperatura w ciągu roku”; film „Obserwujemy pory roku” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 40–41
	14. Jak zmieniają się pogoda i przyroda w ciągu roku? – lekcja w terenie	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacje wysokości Słońca nad widnokreśłem, pogody oraz roślin i zwierząt 	<p>II.10. opisuje zmiany w położeniu Słońca nad widnokreśłem w ciągu doby i w ciągu roku</p> <p>III.2. odczytuje wartości pomiaru składników pogody, stosując właściwe jednostki</p> <p>III.3. prowadzi obserwacje składników pogody, zapisuje i analizuje ich wyniki oraz dostrzega zależności</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat przyczyn zmian pór roku oraz związanych z nimi zmian zachodzących w pogodzie i przyrodzie • pogadanka objaśniająca zależność między wysokością Słońca a długością dnia w ciągu roku 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do prowadzenia obserwacji: gnomon, centymetr krawiecki • notatnik • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 42–43

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
Podsumowanie działu 2	15. Poznajemy pogodę i inne zjawiska przyrodnicze – podsumowanie działu 2	<ul style="list-style-type: none"> • utrwalenie i uzupełnienie wiadomości z działu 2 	II.9, II.10, II.11, III.1, III.2, III.3, III.4, III.5, III.6, III.8, V.3	<ul style="list-style-type: none"> • sprawdzenie stopnia opanowania wymagań szczegółowych • pogadanka uzupełniająca • rozwiązywanie zadań utrwalających w zeszytcie ćwiczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • pomoce dydaktyczne wykorzystywane w trakcie realizacji lekcji z działu 2 • Multibook – ćwiczenia interaktywne • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 40–43
	16. Sprawdzian z działu 2	Badanie stopnia opanowania treści nauczania (wymagań szczegółowych) ujętych w następujących punktach podstawy programowej: II.9, II.10, II.11, III.1, III.2, III.3, III.4, III.5, III.6, III.8, V.3			
Dział 3. Poznajemy świat organizmów					
1. Organizmy mają wspólne cechy	17. Poznajemy budowę i czynności życiowe organizmów	<ul style="list-style-type: none"> • budowa komórkowa organizmów • hierarchiczna budowa organizmów wielokomórkowych: komórka, tkanka, narząd, organizm • czynności życiowe organizmów • *podział organizmów na pięć królestw 	VI.1 rozpoznaje składniki przyrody żywej i nieożywionej w najbliższej okolicy szkoły VI.6. wymienia i opisuje czynniki warunkujące życie na lądzie oraz przystosowania organizmów do życia	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja organizmu jednokomórkowego • omówienie hierarchicznej budowy organizmów • obserwacja organizmu zwierzęcego hodowanego w pracowni – omówienie czynności życiowych • *pogadanka na temat różnorodności organizmów i konieczności ich pogrupowania • obserwacja przedstawicieli wybranych królestw – wskazywanie ich charakterystycznych cech 	<ul style="list-style-type: none"> • mikroskop • preparat mikroskopowy organizmu jednokomórkowego (np. chlorella) • organizm zwierzęcy hodowany w pracowni • Multibook – pokazy slajdów: Niezwykłe sposoby poruszania się zwierząt, „Niezwykłe organizmy z różnych królestw” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 44–47

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
2. Organizmy różnią się sposobem odżywiania	18. W jaki sposób organizmy zdobywają pokarm?	<ul style="list-style-type: none"> • organizmy samożywne lub cudzożywne • sposób wytwarzania pokarmu przez rośliny • roślinożercy • zwierzęta mięsożerne: drapieżniki i padlinożercy • wszystkożercy • przykłady organizmów odżywiających się szczątkami glebowymi • pasożyty • przystosowania zwierząt do pobierania pokarmu 	VI.9. odróżnia organizmy samożywne i cudzożywne, podaje podstawowe różnice w sposobie ich odżywiania się, wskazuje przystosowania w budowie organizmów do zdobywania pokarmu	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie istoty samożywności i cudzożywności • wskazywanie w najbliższym otoczeniu przykładów organizmów samożywnych • wskazywanie przykładów i cech roślinożerców • rozmowa na temat klasyfikacji zwierząt mięsożernych • wskazywanie cech drapieżników i padlinożerców • obserwacja organizmów glebowych • podawanie przykładów organizmów wszystkożernych • pogadanka na temat pasożytów 	<ul style="list-style-type: none"> • okazy roślin doniczkowych, zdjęcia zwierząt roślinożernych • Multibook – animacja „Samożywność i cudzożywność”; ciekawostki: „Fotosynteza u krasnorostów”, „Biczogony – drapieżniki czy roślinożercy”, „Pasożytnictwo przyjazne człowiekowi”; filmy: „Wilki i rysie”, „Bobry” • przygotowane przez uczniów koła z rysunkami lub zdjęciami organizmów roślinnych i zwierzęcych
	19. Poznajemy zależności pokarmowe między organizmami	<ul style="list-style-type: none"> • zależności pokarmowe • producenci i konsumenci • ogniwa łańcucha pokarmowego • rola destruentów • *sieć pokarmowa • *sposoby obrony przed naturalnymi wrogami 	VI.9. odróżnia organizmy samożywne i cudzożywne, podaje podstawowe różnice w sposobie ich odżywiania się, wskazuje przystosowania w budowie organizmów do zdobywania pokarmu	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie struktury łańcucha pokarmowego • układanie przykładowych łańcuchów i sieci pokarmowych • analiza sytuacji, w których zostaje wyeliminowane któreś ogniwo łańcucha pokarmowego • omówienie roli destruentów w przyrodzie • rozmowa na temat sposobów obrony różnych organizmów przed naturalnymi wrogami • wskazywanie przykładów obrony 	<ul style="list-style-type: none"> • prostokąty z nazwami ogniw łańcucha pokarmowego • Multibook – ciekawostka „Mimikra”, pokaz slajdów „Współpraca zwierząt”, rysunek interaktywny „Kto co zjada”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
3. Rośliny i zwierzęta wokół nas	20. Obserwujemy rośliny i zwierzęta wokół nas	<ul style="list-style-type: none"> • rośliny doniczkowe uprawiane w domu • zwierzęta hodowane przez człowieka • przykłady innych zwierząt występujących w domach • rośliny i zwierzęta naszych ogrodów • dzikie zwierzęta w mieście 	VI.7. rozpoznaje i nazywa pospolite organizmy występujące w najbliższej okolicy szkoły	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat roślin uprawianych przez człowieka w domu i ogrodzie • rozmowa na temat zasad pielęgnacji roślin doniczkowych • omówienie zasad pielęgnacji roślin • rozmowa na temat hodowanych zwierząt, ich wymagań i zasad opieki nad nimi 	<ul style="list-style-type: none"> • rośliny doniczkowe znajdujące się w pracowni przyrodniczej • zdjęcia lub okazy wybranych roślin trujących • okazy zwierząt hodowanych w pracowni • zdjęcia zwierząt hodowanych przez uczniów • atlasy zwierząt • Multibook – pokazy slajdów: „Zioła, które możesz uprawiać w kuchni”, „Rośliny mięsożerne – ciekawy obiekt obserwacji”, „Pies pomocnikiem człowieka”, „Rośliny w parkach i ogrodach”
Podsumowanie działu 3	21. Poznajemy świat organizmów – podsumowanie działu 3	Utrwalenie i uzupełnienie wiadomości z działu 3	VI.1, VI.6, VI.7, VI.9	<ul style="list-style-type: none"> • sprawdzenie stopnia opanowania wymagań szczegółowych • pogadanka uzupełniająca • rozwiązywanie zadań utrwalających w zeszycie ćwiczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • pomoce dydaktyczne wykorzystywane w trakcie realizacji lekcji z działu 3 • Multibook – ćwiczenia interaktywne • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 44–47
	22. Sprawdzian z działu 3	Badanie stopnia opanowania treści nauczania (wymagań szczegółowych) ujętych w następujących punktach podstawy programowej: VI.1, VI.6, VI.7, VI.9			
Dział 4. Odkrywamy tajemnice ciała człowieka					
1. Trawienie i wchłanianie pokarmu	23. Poznajemy składniki pokarmu	<ul style="list-style-type: none"> • podział składników pokarmowych • źródła składników pokarmowych • znaczenie poszczególnych składników pokarmowych dla organizmu 	V.10. opisuje zasady zdrowego stylu życia (w tym zdrowego odżywiania się)	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie klasyfikacji pokarmów ze względu na ich pochodzenie • pokaz przykładowych produktów żywnościowych • omówienie roli poszczególnych składników pokarmowych oraz skutków ich niedoboru i nadmiaru 	<ul style="list-style-type: none"> • produkty spożywcze bogate w wybrane składniki pokarmowe (lub opakowania po tych produktach) oraz ich zdjęcia • Multibook – pokazy slajdów: „Witaminy”, „Sole mineralne”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
	24. Jak przebiega trawienie i wchłanianie pokarmu?	<ul style="list-style-type: none"> • narządy budujące układ pokarmowy • rola poszczególnych narządów przewodu pokarmowego • etapy trawienia pokarmu • wchłanianie pokarmu • podstawowe zasady higieny układu pokarmowego • *rola narządów wspomagających trawienie 	<p>IV.1. wymienia układy budujące organizm człowieka: układ kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy i podaje ich podstawowe funkcje</p> <p>IV.2. wskazuje na planszy, modelu i własnym ciele układy budujące organizm człowieka oraz narządy zmysłów</p> <p>IV.6. opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • analiza położenia poszczególnych narządów układu pokarmowego • opis etapów trawienia pokarmu • omówienie procesu wchłaniania pokarmu • wskazywanie na planszy lub modelu położenia narządów przewodu pokarmowego i narządów wspomagających trawienie • rozmowa na temat zasad higieny układu pokarmowego • *omówienie roli narządów wspomagających trawienie 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza dydaktyczna „Układ pokarmowy” • model tułowia człowieka • Multibook – animacja „Trawienie i wchłanianie pokarmu”, pokaz slajdów „Układ pokarmowy w powiększeniu”, film „Jak działa układ pokarmowy?” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 81
2. Układ krwionośny transportuje krew	25. Jaką rolę odgrywa układ krwionośny?	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje i funkcje naczyń krwionośnych • rola serca • tętno • zadania układu krwionośnego • higiena układu krwionośnego 	<p>IV.1. wymienia układy budujące organizm człowieka: układ kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy i podaje ich podstawowe funkcje</p> <p>IV.2. wskazuje na planszy, modelu i własnym ciele układy budujące organizm człowieka oraz narządy zmysłów</p> <p>IV.6. opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazywanie na planszy narządów budujących układ krwionośny • pomiar tętna własnego oraz tętna kolegi • „wysłuchanie” pracy serca • pogadanka na temat zadań układu krwionośnego • rozmowa na temat zasad higieny układu krwionośnego 	<ul style="list-style-type: none"> • zegarek z sekundnikiem lub stoper • stetoskop • model tułowia człowieka • model serca człowieka • plansza dydaktyczna „Układ krążenia” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 83 • Multibook – animacja „Krążenie krwi”, pokaz slajdów „Układ krwionośny w powiększeniu”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
3. Układ oddechowy zapewnia wymianę gazową	26. Jak oddychamy?	<ul style="list-style-type: none"> • budowa układu oddechowego • rola układu oddechowego • budowa i rola płuc • wymiana gazowa w płucach • higiena układu oddechowego 	<p>IV.1. wymienia układy budujące organizm człowieka: układ kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy i podaje ich podstawowe funkcje</p> <p>IV.2. wskazuje na planszy, modelu i własnym ciele układy budujące organizm człowieka oraz narządy zmysłów</p> <p>IV.6. opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie położenia i roli poszczególnych narządów układu oddechowego • wskazywanie na planszy położenia narządów układu oddechowego • analiza schematu wdechu i wydechu • obserwacja ruchów klatki piersiowej podczas wdechu i wydechu • omówienie przebiegu wymiany gazowej w płucach • rozmowa na temat zasad higieny układu oddechowego 	<ul style="list-style-type: none"> • model tułowia człowieka • plansza dydaktyczna „Układ oddechowy” • Multibook – animacje: „Wymiana gazowa”, „Wdech i wydech” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 82
4. Szkielet i mięśnie umożliwiają ruch	27. Jakie układy narządów umożliwiają organizmowi ruch?	<ul style="list-style-type: none"> • elementy budujące układ ruchu • główne elementy szkieletu • połączenia kości • kształty kości • rola szkieletu • praca mięśni szkieletowych • higiena układu ruchu • *przykłady pracy mięśni budujących narządy wewnętrzne 	<p>IV.1. wymienia układy budujące organizm człowieka: układ kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy i podaje ich podstawowe funkcje</p> <p>IV.2. wskazuje na planszy, modelu i własnym ciele układy budujące organizm człowieka oraz narządy zmysłów</p> <p>IV.6 opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie współdziałania układów kostnego i mięśniowego podczas wykonywania ruchów • wskazywanie na modelu lub planszy dydaktycznej głównych elementów szkieletu, przykładów połączeń kości oraz kości o różnych kształtach • omówienie sposobu pracy mięśni szkieletowych • omówienie zasad higieny układu ruchu • *omówienie przykładów działania mięśni budujących narządy wewnętrzne 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza dydaktyczna „Budowa oka” • model budowy oka • Multibook – rysunek interaktywny „Szkielet człowieka”, pokaz slajdów „Układ ruchu w powiększeniu”, film „Praca mięśni szkieletowych” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 87
5. Układ nerwowy kontroluje pracę organizmu	28. Jak organizm odbiera informacje z otoczenia? Narząd wzroku	<ul style="list-style-type: none"> • budowa układu nerwowego • zadania nerwów i mózgu • rola narządów zmysłów • budowa oka • droga promieni świetlnych w oku • powstawanie obrazu 	<p>IV.1. wymienia układy budujące organizm człowieka: układ kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy i podaje ich podstawowe funkcje</p> <p>IV.2. wskazuje na planszy, modelu i własnym ciele układy budujące organizm człowieka oraz narządy zmysłów</p> <p>IV.4. wymienia podstawowe zasady ochrony zmysłów wzroku i słuchu</p> <p>IV.6. opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie zadań nerwów i mózgu • omówienie roli narządów zmysłów • wskazywanie na planszy dydaktycznej lub na modelu głównych elementów oka • objaśnienie mechanizmu widzenia – analiza drogi promienia świetlnego 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza dydaktyczna „Budowa ucha” • model budowy ucha • Multibook – film „Praca organizmu jest pod kontrolą”, pokaz slajdów „Układ nerwowy w powiększeniu” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 84–86

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
	29. Jak organizm odbiera informacje z otoczenia? Narządy węchu, smaku, słuchu i dotyku	<ul style="list-style-type: none"> • budowa i rola ucha • droga dźwięku w uchu • rola skóry w procesie odbierania wrażeń czuciowych • rola narządów odbierających wrażenia smakowe i węchowe • higiena narządów zmysłów 	<p>IV.1. wymienia układy budujące organizm człowieka: układ kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy i podaje ich podstawowe funkcje</p> <p>IV.2. wskazuje na planszy, modelu i własnym ciele układy budujące organizm człowieka oraz narządy zmysłów</p> <p>IV.4. wymienia podstawowe zasady ochrony zmysłów wzroku i słuchu</p> <p>IV.5. bada współdziałanie zmysłu smaku i węchu</p> <p>IV.6. opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie roli narządów zmysłów: słuchu, dotyku, smaku i węchu • współdziałanie zmysłów smaku i węchu – wykonanie doświadczenia • wskazywanie na planszy głównych elementów budowy ucha • omówienie drogi dźwięku w uchu • rozmowa na temat roli zmysłów w odbieraniu wrażeń ze środowiska zewnętrznego • rozmowa na temat higieny narządów wzroku i słuchu 	<ul style="list-style-type: none"> • klips do zatkania nosa • szalik do przewiązania oczu • łyżeczka, nóż, widelec, tarka, kilka miseczek • kilka świeżych owoców i warzyw (np. brzoskwinia, banan, marchewka, ogórek) • Multibook – animacje: „Jak działa oko?”, „Jak działa ucho?”; film „Zagrożenia dla pracy układu nerwowego”
6. Układ rozrodczy umożliwia wydawanie na świat potomstwa	30. Jak jest zbudowany układ rozrodczy?	<ul style="list-style-type: none"> • budowa i funkcje męskiego układu rozrodczego • budowa i funkcje żeńskiego układu rozrodczego • zapłodnienie i ciąża • higiena układu rozrodczego 	<p>IV.1. wymienia układy budujące organizm człowieka: układ kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy i podaje ich podstawowe funkcje</p> <p>IV.2. wskazuje na planszy, modelu i własnym ciele układy budujące organizm człowieka oraz narządy zmysłów</p> <p>IV.3. opisuje zmiany zachodzące w organizmach podczas dojrzewania płciowego</p> <p>IV.6. opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie różnic w budowie sylwetki kobiety i mężczyzny • wskazywanie na planszy położenia narządów rozrodczych żeńskich i męskich • omówienie funkcji układów rozrodczych • rozmowa na temat zasad higieny układu rozrodczego 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza dydaktyczna „Budowa układu rozrodczego” • Multibook – animacje: „Jak funkcjonuje żeński układ rozrodczy?”, „Jak funkcjonuje męski układ rozrodczy?”; pokazy slajdów: „Komórki rozrodcze w powiększeniu”, „Rozwój zarodkowy i płodowy”; film „Dziecko widoczne w czasie badania USG” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 80
7. Dojrzewanie to czas wielkich zmian	31. Dojrzewanie to czas wielkich zmian	<ul style="list-style-type: none"> • cechy kobiety i mężczyzny • zmiany fizyczne w okresie dojrzewania u chłopców i dziewcząt • dojrzewanie psychiczne i emocjonalne • higiena okresu dojrzewania 	<p>IV.1. wymienia układy budujące organizm człowieka: układ kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy i podaje ich podstawowe funkcje</p> <p>IV.2. wskazuje na planszy, modelu i własnym ciele układy budujące organizm człowieka oraz narządy zmysłów</p> <p>IV.3. opisuje zmiany zachodzące w organizmach podczas dojrzewania płciowego</p> <p>IV.6. opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • spotkanie z pielęgniarką – rozmowa na temat zmian zachodzących w organizmie w okresie dojrzewania oraz na temat zasad higieny 	<ul style="list-style-type: none"> • artykuły higieniczne • Multibook – film „Dojrzewanie”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
Podsumowanie działu 4	32. Odkrywamy tajemnice ciała człowieka – podsumowanie działu 4	Utrwalenie i uzupełnienie wiadomości z działu 4	IV.1, IV.2, IV.3, IV.4, IV.5, IV.6, V.10	<ul style="list-style-type: none"> • sprawdzenie stopnia opanowania wymagań szczegółowych • pogadanka uzupełniająca • rozwiązywanie zadań utrwalających w zeszycie ćwiczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • pomoce dydaktyczne wykorzystywane w trakcie realizacji lekcji z działu 4 • Multibook – ćwiczenia interaktywne • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 78–87
	33. Sprawdzian z działu 4	Badanie stopnia opanowania treści nauczania (wymagań szczegółowych) ujętych w następujących punktach podstawy programowej: IV.1, IV.2, IV.3, IV.4, IV.5, IV.6, V.10			
Dział 5. Odkrywamy tajemnice zdrowia					
1. Zdrowy styl życia	34. Na czym polega zdrowy styl życia?	<ul style="list-style-type: none"> • zasady zdrowego stylu życia • odpoczynek aktywny i bierny • racjonalne odżywianie się • znaczenie aktywności fizycznej w profilaktyce zdrowia • higiena jamy ustnej • pielęgnacja skóry, włosów i paznokci 	V.1. proponuje rodzaje wypoczynku i określa zasady bezpieczeństwa z nimi związane V.10. opisuje zasady zdrowego stylu życia (w tym zdrowego odżywiania się)	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat zdrowego stylu życia • omówienie zasad prawidłowego żywienia • zademonstrowanie przykładowej gimnastyki porannej 	<ul style="list-style-type: none"> • kosmetyki do pielęgnacji skóry w okresie dojrzewania • preparaty do pielęgnacji cery trądzikowej (zdjęcia lub ulotki tych produktów) • pasty do zębów, szczotki, nici dentystyczne • model czaszki (do pokazu mycia zębów) • Multibook – pokazy slajdów: „Sen u zwierząt”, „Zasady skutecznego mycia rąk”, „Rzeczy osobiste konieczne w podróży”; filmy: „Zbilansowana dieta”, „Zdrowe zęby”; ciekawostka „Czego nie widać na rękach?”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
2. Choroby zakaźne i pasożytnicze	35. Poznajemy choroby zakaźne i pasożytnicze	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny chorób zakaźnych i pasożytniczych • drogi wnikania drobnoustrojów chorobotwórczych • choroby przenoszone z wdychanym powietrzem i sposoby zapobiegania im • zatrucia pokarmowe, pasożyty przewodu pokarmowego i sposoby ich unikania • choroby wywoływane przez drobnoustroje wnikające do organizmu przez uszkodzoną skórę i zapobieganie im 	V.2. opisuje drogi wnikania czynników chorobotwórczych do organizmu człowieka, opisuje sposoby zapobiegania chorobom	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat drobnoustrojów chorobotwórczych i dróg wnikania ich do organizmu • omówienie objawów grypy, ospy, anginy • sporządzenie mapy myśli pt. „Choroby zakaźne” • odczytywanie informacji z opakowań produktów spożywczych • rozmowa na temat właściwego postępowania z produktami spożywczymi • omówienie objawów zatruc • rozmowa na temat chorób wywołanych przez drobnoustroje wnikające przez uszkodzoną skórę i sposobów zabezpieczenia się przed nimi 	<ul style="list-style-type: none"> • plansze dydaktyczne przedstawiające kleszcze • preparat mokry kleszcza • opakowania po różnych produktach spożywczych • Multibook – filmy: „Antybiotyki”, „Drogi wnikania drobnoustrojów chorobotwórczych do organizmu”, „Dbajmy o higienę”; pokazy slajdów: „Wirusy”, „Bakterie chorobotwórcze”
3. Jak postępować w niebezpiecznych sytuacjach?	36. Jak uniknąć niebezpiecznych sytuacji w naszym otoczeniu?	<ul style="list-style-type: none"> • niebezpieczne zjawiska pogodowe i unikanie ich skutków • zagrożenia ze strony jadowitych zwierząt • pierwsza pomoc w przypadku użądlenia • postępowanie w przypadku ukąszenia przez żmiję • zatrucia grzybami • przykłady roślin trujących 	<p>III.7. opisuje zasady bezpiecznego zachowania się podczas występowania niebezpiecznych zjawisk pogodowych (burzy, huraganu, zamieci śnieżnej)</p> <p>V.5. podaje zasady zachowania się i udzielania pierwszej pomocy w wypadku ugryzienia, użądlenia, oraz spożycia lub kontaktu z roślinami trującymi</p> <p>V.6. rozpoznaje rośliny trujące oraz zwierzęta jadowite i inne stanowiące zagrożenie dla życia i zdrowia</p> <p>V.7. prezentuje podstawowe zasady opatrywania uszkodzeń skóry</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat przyczyn i skutków upadków • pokaz unieruchamiania kończyny, pokaz zakładania opatrunku • spotkanie z pielęgniarką • wskazywanie przykładowych sytuacji, w których należy zadzwonić pod numer alarmowy • odgrywanie scenek kształcących umiejętność informowania o urazach (rodzaj urazu, zachowanie poszkodowanego, pomoc, która już została udzielona itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> • trójkątna chusta • deszczułka • bandaż • plansze dydaktyczne z opisami trujących roślin i grzybów • Multibook – pokazy slajdów: „Niebezpieczne zjawiska”, „Grzyby trujące i niejadalne”, „Dzikie rośliny trujące”; film „Żądło pszczoły”

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Treści nauczania w podręczniku	Treści nauczania w podstawie programowej – wymagania szczegółowe. Uczeń:	Warunki i sposoby realizacji (procedury osiągnięcia celów)	Pomoce dydaktyczne i materiały pomocnicze
	37. Niebezpieczeństwa i pierwsza pomoc w domu	<ul style="list-style-type: none"> niebezpieczne substancje w domu zatrucia: znaczenie wybranych symboli umieszczanych na opakowaniach środków chemicznych używanych w domu pierwsza pomoc w przypadku skaleczenia i oparzenia 	<p>V.4. interpretuje oznaczenia substancji szkodliwych dla zdrowia: drażniących, trujących, żrących i wybuchowych</p> <p>V.5. podaje zasady zachowania się i udzielania pierwszej pomocy w wypadku ugryzienia, użądlenia oraz spożycia lub kontaktu z roślinami trującymi</p> <p>V.7. prezentuje podstawowe zasady opatrywania uszkodzeń skóry</p> <p>V.9. odszukuje na opakowaniach oznaczenia substancji szkodliwych dla zdrowia: drażniących, trujących, żrących i wybuchowych, i wyjaśnia ich znaczenie</p> <p>VI.10. rozpoznaje pospolite grzyby jadalne i trujące, opisuje znaczenie grzybów w przyrodzie i życiu człowieka</p>	<ul style="list-style-type: none"> analiza zagrożeń występujących w domu i sposobów zapobiegania im rozmowa na temat zagrożeń wynikających z niewłaściwego używania urządzeń elektrycznych odczytywanie symboli umieszczanych na opakowaniach wybranych środków chemicznych rozmowa na temat sposobu udzielania pierwszej pomocy w przypadku zatrucia środkami chemicznymi prezentacja zdjęć trujących roślin doniczkowych przekazanie informacji na temat postępowania z roślinami trującymi 	<ul style="list-style-type: none"> opakowania po środkach czystości plansze dydaktyczne z instrukcjami udzielania pierwszej pomocy Multibook – film „Krwotok z nosa”, rysunek interaktywny „Jak uniknąć sytuacji niebezpiecznych w domu?”
4. Czym jest uzależnienie?	38. Uzależnienia i ich skutki	<ul style="list-style-type: none"> uzależnienia wpływ na organizm: dymu papierosowego, alkoholu, narkotyków uzależnienie od internetu i telefonu asertywność wybrane sposoby zachowań asertywnych 	<p>IV.6. opisuje podstawowe zasady dbałości o ciało i otoczenie</p> <p>V.8. wyjaśnia, co to są uzależnienia, podaje ich przykłady i opisuje konsekwencje; uzasadnia, dlaczego nie należy przyjmować używek i środków energetyzujących oraz zbyt długo korzystać z telefonów komórkowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> spotkanie z psychologiem lub pielęgniarką – rozmowa na temat szkodliwości uzależnień sporządzenie listy przyczyn, dla których dzieci i młodzież sięgają po środki niedozwolone analiza negatywnego wpływu na organizm substancji uzależniających ćwiczenie zachowań asertywnych wykonanie plakatu „Stop uzależnieniom” 	<ul style="list-style-type: none"> materiały do wykonania plakatu ulotki i artykuły na temat uzależnień Multibook – ciekawostka „Historia palenia tytoniu”, film „Wpływ alkoholu i papierosów na organizm”
Podsumowanie działu 5	39. Odkrywamy tajemnice zdrowia – podsumowanie działu 5	Utrwalenie i uzupełnienie wiadomości z działu 5	III.7, IV.6, V.1, V.2, V.4, V.5, V.6, V.7, V.8, V.9, V.10, VI.10	<ul style="list-style-type: none"> sprawdzenie stopnia opanowania wymagań szczegółowych pogadanka uzupełniająca rozwiązywanie zadań utrwalających w zeszycie ćwiczeń 	<ul style="list-style-type: none"> pomoce dydaktyczne wykorzystywane w trakcie realizacji lekcji z działu 5 Multibook – ćwiczenia interaktywne
	40. Sprawdzian z działu 5	Badanie stopnia opanowania treści nauczania (wymagań szczegółowych) ujętych w następujących punktach podstawy programowej: III.7, IV.6, V.1, V.2, V.4, V.5, V.6, V.7, V.8, V.9, V.10, VI.10			

**Wymagania edukacyjne z przyrody dla klasy 4 szkoły podstawowej oparte na programie nauczania i podręcznika
„Tajemnice przyrody” wyd. Nowej Ery autorstwa Joanny Golanko
niezbędne do otrzymania przez ucznia poszczególnych ocen klasyfikacyjnych
w II semestrze:**

Dział 6. Orientujemy się w terenie					
1. Co pokazujemy na planach?	41. Co to jest plan?	<ul style="list-style-type: none"> • plan przedmiotu • przedstawianie przedmiotów i obiektów na planie • plany niewielkich obszarów Ziemi • rysowanie szkicu okolicy szkoły 	II.3. podaje różnice między planem a mapą II.4. rysuje plan różnych przedmiotów II.5. wykonuje i opisuje szkic okolicy szkoły	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka wyjaśniająca pojęcie planu • wykonywanie pomiarów przedmiotów, np. podręcznika, ławki • rysowanie planów wybranych przedmiotów • rysowanie szkicu okolicy szkoły 	<ul style="list-style-type: none"> • linijka, taśma miernicza • kartki z bloku, ołówki • Multibook – ciekawostka „Plan miasta w sieci”, film „Mapa i plan”, pokaz slajdów „Jak powstaje mapa?” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 6–7
2. Jak czytamy plany i mapy?	42. Czytamy plan miasta i mapę turystyczną	<ul style="list-style-type: none"> • mapa • znaki kartograficzne na mapie • elementy mapy: tytuł, skala, legenda • rodzaje map: plan, mapa turystyczna • zasady korzystania z planu miasta i mapy turystycznej 	II.6. odczytuje informacje z planu i mapy, posługując się legendą	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka wyjaśniająca pojęcie mapy • omówienie legendy mapy • odszukiwanie na mapie wskazanych obiektów przy wykorzystaniu legendy mapy • prezentacja różnych rodzajów map • porównanie zakresu informacji (legend) przedstawionych na poszczególnych rodzajach map • omówienie zasad korzystania z planu miasta i mapy turystycznej • planowanie trasy pieszej wycieczki z wykorzystaniem planu 	<ul style="list-style-type: none"> • plan miejscowości • mapa turystyczna • Multibook – film „Tworzenie map” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 10–11

3. Jak się orientować w terenie?	43. Jak się orientować w terenie?	<ul style="list-style-type: none"> • kierunek północny i pozostałe kierunki geograficzne na mapie 	<p>II.7. wskazuje na planie i mapie miejsce obserwacji i obiekty w najbliższym otoczeniu szkoły</p> <p>II.8. korzysta z planu i mapy wielkoskalowej podczas planowania wycieczki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazywanie głównych kierunków geograficznych na mapie • omówienie sposobu orientowania mapy za pomocą kompasu • omówienie sposobu orientowania mapy za pomocą obiektów w terenie 	<ul style="list-style-type: none"> • mapa lub plan miasta, okolicy • kompas • Multibook – film „Jak posługiwać się mapą?” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 4, 8
	44. Ćwiczmy orientowanie się w terenie – lekcja w terenie	<ul style="list-style-type: none"> • sposoby orientowania mapy: za pomocą kompasu i za pomocą obiektów w terenie 	<p>II.7. wskazuje na planie i mapie miejsce obserwacji i obiekty w najbliższym otoczeniu szkoły</p> <p>II.8. korzysta z planu i mapy wielkoskalowej podczas planowania wycieczki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • praktyczne ćwiczenia w orientowaniu mapy za pomocą kompasu i obiektów w terenie 	<ul style="list-style-type: none"> • mapa lub plan miasta albo najbliższej okolicy • kompas • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 8
Podsumowanie działu 6	45. Poznajemy warsztat przyrodnika – podsumowanie działu 6	Utrwalenie i uzupełnienie wiadomości z działu 6	II.3, II.4, II.5, II.6, II.7, II.8	<ul style="list-style-type: none"> • sprawdzenie stopnia opanowania wymagań szczegółowych • pogadanka uzupełniająca • rozwiązywanie zadań utrwalających w zeszytach ćwiczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • pomoce dydaktyczne wykorzystywane w trakcie realizacji lekcji z działu 1 • Multibook – ćwiczenia interaktywne • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 6–11
	46. Sprawdzian z działu 6	Badanie stopnia opanowania treści nauczania (wymagań szczegółowych) ujętych w następujących punktach podstawy programowej: II.3, II.4, II.5, II.6, II.7, II.8			
Dział 7. Poznajemy krajobraz najbliższej okolicy					
1. Rodzaje krajobrazów	47. Co to jest krajobraz?	<ul style="list-style-type: none"> • elementy krajobrazu: naturalne i antropogeniczne • zmiany w krajobrazie • rodzaje krajobrazu: naturalny i kulturowy • rodzaje krajobrazów kulturowych 	<p>VI.1. rozpoznaje składniki przyrody ożywionej i nieożywionej w najbliższej okolicy szkoły</p> <p>VII.1. wskazuje w terenie składniki środowiska antropogenicznego w najbliższej okolicy</p> <p>VII.2. rozpoznaje w terenie i nazywa składniki środowiska antropogenicznego i określa ich funkcje</p> <p>VII.3. określa zależności między składnikami środowiska przyrodniczego i antropogenicznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat składników krajobrazu • rozpoznawanie i wskazywanie cech charakterystycznych różnych rodzajów krajobrazu • omówienie cech krajobrazu naturalnego i kulturowego • wskazywanie korzystnych i niekorzystnych zmian, które zaszły w krajobrazie najbliższej okolicy pod wpływem działalności człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • zdjęcia wybranych typów krajobrazów • Multibook – ciekawostki: „Czy pogoda jest składnikiem krajobrazu?”, „Wysyłaj widokówki” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 2, 54–55

2. Ukształtowanie terenu	48. Poznajemy formy terenu	<ul style="list-style-type: none"> • formy terenu • rodzaje form terenu: formy wypukłe i formy wklęsłe • elementy wzniesienia oraz doliny rzecznej • równiny • wykonywanie modeli wzniesienia i doliny 	<p>VI.2. rozpoznaje główne formy ukształtowania powierzchni w najbliższej okolicy szkoły i miejscu zamieszkania</p> <p>VI.3. tworzy model pagórka i doliny rzecznej oraz wskazuje ich elementy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat rodzajów form terenu • wskazywanie przykładów form wypukłych i form wklęsłych • podpisywanie elementów pagórka i doliny rzecznej • wykonanie modelu wzniesienia i doliny • wskazywanie poznanych form terenu na mapie hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • plastelina, masa solna lub glina • podkładki • Multibook – ciekawostka „Pomiar wysokości wzniesienia”
3. Czy wszystkie skały są twarde?	49. Czy wszystkie skały są twarde?	<ul style="list-style-type: none"> • składniki skał – minerały • podział skał • cechy oraz przykłady skał litych, zwięzłych i luźnych • gleba i jej składniki • znaczenie gleby 	VI.4. rozpoznaje skały występujące w okolicy swojego miejsca zamieszkania	<ul style="list-style-type: none"> • oglądanie kolekcji skał w pracowni przyrodniczej • omówienie charakterystycznych cech poszczególnych grup skał • obserwacja skał w najbliższej okolicy • pogadanka na temat budowy i rodzajów skał • przygotowanie kolekcji skał występujących w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> • kolekcja skał i minerałów znajdująca się w pracowni przyrodniczej • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 56, 58 • Multibook – pokazy slajdów: „Zastosowanie skał”, „Kwarc – minerał o wielu odmianach”, animacja „Jak powstaje gleba?”
4. Wody słodkie i wody słone	50. Wody słodkie i wody słone	<ul style="list-style-type: none"> • występowanie wód słonych i wód słodkich na Ziemi • klasyfikacja wód słonych • klasyfikacja wód słodkich • wody stojące i wody płynące • *lądolody i lodowce górskie 	VI.5. rozróżnia wody stojące i płynące, podaje ich nazwy oraz wskazuje naturalne i sztuczne zbiorniki wodne	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat rodzajów wód na Ziemi • wskazywanie na mapie rzek, jezior, mórz i oceanów • odczytywanie nazw oceanów, jezior i rzek • wykonanie schematu przedstawiającego podział wód występujących na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • mapa ogólnogeograficzna świata • podręcznik • Multibook – film „Morze Bałtyckie”; pokazy slajdów: „Wielkie rzeki”, „Lodowce” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 57

5. Krajobraz wczoraj i dziś	51. Krajobraz wczoraj i dziś	<ul style="list-style-type: none"> • krajobraz kulturowy • zmiany w krajobrazie kulturowym spowodowane działalnością człowieka • pochodzenie nazw miejscowości • najbliższa okolica w przeszłości i obecnie 	<p>VII.4. charakteryzuje współczesny krajobraz najbliższej okolicy</p> <p>VII.5. opisuje dawny krajobraz najbliższej okolicy, np. na podstawie opowiadań rodzinnych, starych fotografii</p> <p>VII.6. ocenia zmiany zagospodarowania terenu wpływające na wygląd krajobrazu najbliższej okolicy</p> <p>VII.7. wyjaśnia pochodzenie nazwy własnej miejscowości</p> <p>VII.9. ocenia krajobraz pod względem jego piękna oraz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego „małej ojczyzny”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat zmian w krajobrazie najbliższej okolicy spowodowanych działalnością człowieka • wyróżnienie pozytywnych i negatywnych zmian w krajobrazie najbliższej okolicy • prezentacja historii miejscowości (prezentacje przygotowane przez uczniów w ramach pracy w grupach, zapowiedziane z odpowiednim wyprzedzeniem) • pogadanka lub wywiad na temat historii miejscowości – spotkanie z regionalistą 	<ul style="list-style-type: none"> • fotografie i widokówki miejscowości dawniej i dziś • projektor • laptop • pamiątki przyniesione przez uczniów • Multibook – pokaz slajdów „Co się stało z puszcami?”, film „Warszawa” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 63, 59
6. Obszary i obiekty chronione	52. Obszary i obiekty chronione	<ul style="list-style-type: none"> • sposoby ochrony obszarów cennych przyrodniczo • ochrona całkowita i częściowa • obiekty i obszary chronione w Polsce • zasady zachowywania się na obszarze chronionym 	VII.8. wskazuje miejsca występowania obszarów chronionych, pomników przyrody, obiektów zabytkowych w najbliższej okolicy, uzasadnia potrzebę ich ochrony	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat form ochrony przyrody w Polsce • wskazywanie na mapie położenia wybranych obszarów i obiektów chronionych • opracowanie zasad zachowywania się na obszarach chronionych • rozpoznawanie gatunków roślin i zwierząt chronionych występujących w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> • zdjęcia chronionych gatunków roślin i zwierząt występujących w najbliższej okolicy • Multibook – filmy: „Parki narodowe”, „Brudzeński Park Krajobrazowy”; ciekawostki: „Wpisanie obiektu na listę pomników przyrody”; „Interaktywna mapa ochrony przyrody” • Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 64–65
Podsumowanie działu 7	53. Poznajemy krajobraz najbliższej okolicy – podsumowanie działu 7	Utrwalenie i uzupełnienie wiadomości z działu 7	VI.1, VI.2, VI.3, VI.4, VI.5, VII.1, VII.2, VII.3, VII.4, VII.5, VII.6, VII.7, VII.8, VII.9	<ul style="list-style-type: none"> • sprawdzenie stopnia opanowania wymagań szczegółowych • pogadanka uzupełniająca • rozwiązywanie zadań utrwalających w zeszycie ćwiczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • pomoce dydaktyczne wykorzystywane w trakcie realizacji lekcji z działu 6 • Multibook – ćwiczenia interaktywne • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 54–59, 64–65
	54. Sprawdzian z działu 7	Badanie stopnia opanowania treści nauczania (wymagań szczegółowych) ujętych w następujących punktach podstawy programowej: VI.1, VI.2, VI.3, VI.4, VI.5, VII.1, VII.2, VII.3, VII.4, VII.5, VII.6, VII.7, VII.8, VII.9			

Dział 8. Odkrywamy tajemnice życia w wodzie i na łądzie

1. Warunki życia w wodzie	55. Poznajemy warunki życia w wodzie	<ul style="list-style-type: none"> • czynniki warunkujące życie w wodzie • opór wody • ruch wody • zasoby tlenowe wód • zmiany temperatury w środowisku wodnym • warunki świetlne panujące w wodzie i ich wpływ na występowanie organizmów 	VI.12. określa warunki życia w wodzie (nasłonecznienie, zawartość tlenu, opór wody) i wskazuje przystosowania organizmów (np. ryby) do środowiska życia	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat warunków życia w wodzie • obserwacja przystosowań ryby do życia w wodzie • obserwacja sposobu poruszania się ryby • obserwacja wody z jeziora (stawu) i porównanie jej wyglądu z wyglądem wody wodociągowej 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza dydaktyczna przedstawiająca budowę zewnętrzną ryby • podręcznik • akwarium, w którym żyją ryby • woda z jeziora (stawu) • woda wodociągowa • zlewki • Multibook – rysunek interaktywny „Przystosowania ryb do życia w wodzie”, ciekawostka „Strzałka wodna ma trzy rodzaje liści”
2. Z biegiem rzeki	56. Poznajemy rzekę	<ul style="list-style-type: none"> • odcinki rzeki: bieg górny, bieg środkowy, bieg dolny • przystosowania organizmów do życia w poszczególnych odcinkach rzeki • organizmy charakterystyczne dla poszczególnych odcinków rzeki 	VI.5. rozróżnia wody stojące i płynące, podaje ich nazwy oraz wskazuje naturalne i sztuczne zbiorniki wodne VI.13. rozpoznaje organizmy żyjące w wodzie	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat elementów doliny rzeki • pogadanka na temat warunków panujących w poszczególnych odcinkach rzeki • rozpoznawanie organizmów żyjących w poszczególnych odcinkach rzeki • wskazywanie przystosowań organizmów do warunków panujących w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki • omówienie rzeźbotwórczej działalności rzeki 	<ul style="list-style-type: none"> • Multibook – film „Rzeki Wigierskiego Parku Narodowego”; pokazy slajdów: „Ryby górnego biegu rzeki”, „Ryby środkowego biegu rzeki”, „Ryby dolnego biegu rzeki”; ciekawostka „Dlaczego nartnik chodzi po wodzie?”
3. Życie w jeziorze	57. Poznajemy warunki życia w jeziorze	<ul style="list-style-type: none"> • strefy życia w jeziorze: strefa przybrzeżna, strefa otwartej toni wodnej, strefa wód głębokich • czynniki warunkujące życie w poszczególnych strefach życia w jeziorze • cechy charakterystyczne organizmów żyjących w poszczególnych strefach życia w jeziorze • organizmy charakterystyczne dla poszczególnych stref życia w jeziorze 	VI.5. rozróżnia wody stojące i płynące, podaje ich nazwy oraz wskazuje naturalne i sztuczne zbiorniki wodne VI.13. rozpoznaje organizmy żyjące w wodzie	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat warunków życia w jeziorze w poszczególnych porach roku • omówienie warunków panujących w poszczególnych strefach życia w jeziorze • wskazywanie cech organizmów żyjących w poszczególnych strefach życia w jeziorze 	<ul style="list-style-type: none"> • zdjęcia lub plansze dydaktyczne przedstawiające organizmy żyjące w jeziorze • Multibook – film „Życie w jeziorze”; pokazy slajdów: „Rośliny strefy przybrzeżnej jeziora”, „Organizmy planktonowe”, „Ryby polskich jezior”; nagranie „Głosy ptaków żyjących nad jeziorami” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 12–13

4. Warunki życia na łądzie	58. Warunki życia na łądzie	<ul style="list-style-type: none"> • czynniki warunkujące życie na łądzie • przystosowania organizmów lądowych do oszczędnego gospodarowania wodą • przystosowania organizmów do zmian temperatury • wpływ wiatru na życie organizmów • wymiana gazowa • dostęp do światła 	VI.6. wymienia i opisuje czynniki warunkujące życie na łądzie oraz przystosowania organizmów do życia	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat cech budowy umożliwiających roślinom i zwierzętom lądowym oszczędne gospodarowanie wodą • obserwacja przystosowań wybranych organizmów roślinnych do warunków środowiska lądowego (krótka wycieczka do parku lub ogrodu szkolnego albo wykorzystanie okazów znajdujących się w pracowni przyrodniczej) • omówienie cech budowy i przykładów zachowań zwierząt związanych ze środowiskiem lądowym 	<ul style="list-style-type: none"> • okazy zielnikowe roślin wykazujących wybrane przystosowania • zdjęcia zwierząt lądowych, u których dobrze widać przystosowania do środowiska życia • Multibook – pokazy slajdów: „Rośliny dobrze znoszące suszę”, „Zwierzęta dobrze znoszące brak wody”; ciekawostka „Łęgi pingwinów cesarskich”
5. Las ma budowę warstwową	59. Poznajemy budowę lasu i panujące w nim warunki	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie lasu • budowa lasu • charakterystyka warunków panujących w poszczególnych warstwach lasu • przykładowe organizmy żyjące w poszczególnych warstwach lasu • pospolite grzyby jadalne • zasady zachowywania się w lesie 	VI.8. podaje nazwy warstw lasu, porównuje warunki abiotyczne w nich panujące; rozpoznaje podstawowe gatunki roślin i zwierząt żyjących w lesie oraz przyporządkowuje je do odpowiednich warstw lasu; wymienia zasady właściwego zachowywania w lesie VI.10. rozpoznaje pospolite grzyby jadalne i trujące, opisuje znaczenie grzybów w przyrodzie i dla człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat znaczenia lasów • analiza budowy lasu – wyróżnianie warstw lasu • określanie warunków abiotycznych panujących w lesie • wskazywanie organizmów roślinnych i zwierzęcych występujących w poszczególnych warstwach lasu • sformułowanie zasad zachowywania się w lesie 	<ul style="list-style-type: none"> • Multibook – film „Życie w lesie”; pokazy slajdów: „Ptasie gniazda”, Krzewy rosnące w lasach”, „Grzyby trujące i niejadalne”; nagranie „Głosy leśnych ptaków”; film „Jak rosną grzyby kapeluszowe?” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 14–15
	60. Jakie organizmy spotykamy w lesie? – lekcja w terenie	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja organizmów poszczególnych warstw lasu 	VI.8. podaje nazwy warstw lasu, porównuje warunki abiotyczne w nich panujące; rozpoznaje podstawowe gatunki roślin i zwierząt żyjących w lesie oraz przyporządkowuje je do odpowiednich zachowania w lesie VI.10. rozpoznaje pospolite grzyby jadalne i trujące, opisuje znaczenie grzybów w przyrodzie i dla człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • wycieczka do pobliskiego lasu • rozpoznawanie roślin i zwierząt leśnych • wyróżnianie warstw lasu • wykonywanie dokumentacji z wycieczki (karty pracy, zdjęcia, zielniki, opisy) • obserwacja drzew w lesie 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do prowadzenia obserwacji: papier ścierny, taśma samoprzylepna, kredka świecowa, ołówek, notes • atlasy drzew • lornetki, lupy, kompasy • kartki i przybory do pisania • atlasy roślin i zwierząt, aparaty fotograficzne

6. Jakie drzewa rosną w lesie?	61. Poznajemy różne drzewa	<ul style="list-style-type: none"> • cechy drzew liściastych i iglastych • typy lasów w Polsce • cechy budowy wybranych drzew iglastych • cechy budowy wybranych drzew liściastych • charakterystyczne drzewa lasów liściastych i iglastych w Polsce • *typy lasów występujących w Polsce 	VI.7. rozpoznaje i nazywa pospolite organizmy występujące w najbliższej okolicy szkoły	<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnianie cech charakterystycznych roślin iglastych i liściastych • przyporządkowywanie wybranych gatunków drzew do typów lasów • zbieranie informacji na temat lasów rosnących w najbliższej okolicy • rozpoznawanie pospolitych drzew iglastych i liściastych • gromadzenie informacji na temat typów lasów w najbliższej okolicy • *omówienie cech charakterystycznych borów, grądów, łęgów i buczyny 	<ul style="list-style-type: none"> • zdjęcia pospolitych drzew iglastych i liściastych • okazy zielnikowe • Multibook – pokazy slajdów: „Rekordy wśród drzew iglastych”, „Rekordy wśród polskich drzew liściastych”, „Typy lasów” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 18–21, 23
7. Na łące	62. Na łące	<ul style="list-style-type: none"> • wygląd łąki w różnych porach roku • przykłady roślin łąkowych • cechy budowy wybranych roślin łąkowych • zwierzęta żyjące na łące • znaczenie łąk • zagrożenia dla organizmów łąkowych 	VI.11. obserwuje i podaje nazwy typowych organizmów łąki i pola uprawnego, podaje ich znaczenie dla człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat cech łąki • rozpoznawanie wybranych roślin łąkowych • rozpoznawanie wybranych zwierząt łąkowych • wskazywanie zależności pokarmowych między organizmami żyjącymi na łące 	<ul style="list-style-type: none"> • okazy zielnikowe pospolitych roślin łąkowych • zdjęcia zwierząt mieszkających na łące i zwierząt żerujących na niej • Multibook – film „Życie na łące”; pokazy slajdów: „Niezwyczajne trawy”, „Dziki rośliny jadalne”, „Owady zapylające rośliny” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 24, 27, 28, 31, 32, 34, 36–39
8. Na polu uprawnym	63. Na polu uprawnym	<ul style="list-style-type: none"> • uprawy zbożowe • cechy budowy zbóż • warzywa uprawiane na polach i ich wykorzystanie • rośliny oleiste • chwasty i szkodniki • ochrona upraw • zależności pokarmowe między organizmami żyjącymi na polu 	VI.11. obserwuje i podaje nazwy typowych organizmów łąki i pola uprawnego, podaje ich znaczenie dla człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka na temat klasyfikacji roślin uprawianych przez człowieka (zboża, warzywa, rośliny oleiste) • rozpoznawanie zbóż i warzyw uprawianych przez rolników • rozmowa na temat zagrożeń upraw (chwastów, szkodników) i sposobów ich zwalczania • wskazywanie zależności pokarmowych między organizmami żyjącymi na polach 	<ul style="list-style-type: none"> • kłosa zbóż • zdjęcia lub okazy warzyw, roślin oleistych • przykładowe produkty spożywcze uzyskiwane z upraw • zdjęcia szkodników i sprzymierzeńców człowieka w walce ze szkodnikami • Multibook – ciekawostka „Uprawa ryżu”; pokazy slajdów „Kasze i płatki”, „Odmiany buraka” • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 25, 29, 33, 34, 36, 38

Podsumowanie działu 8	64. Odkrywamy tajemnice życia w wodzie i na lądzie – podsumowanie działu 8	Utrwalenie i uzupełnienie wiadomości z działu 8	VI.5, VI.6, VI.7, VI.8, VI. 10, VI.11, VI. 12, VI.13	<ul style="list-style-type: none"> • sprawdzenie stopnia opanowania wymagań szczegółowych • pogadanka uzupełniająca • rozwiązywanie zadań utrwalających w zeszycie ćwiczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • pomoce dydaktyczne wykorzystywane w trakcie realizacji lekcji z działu 7 • Multibook – ćwiczenia interaktywne • „Atlas przyroda. Świat wokół nas”, s. 12–39
	65. Sprawdzian z działu 8	Badanie stopnia opanowania treści nauczania (wymagań szczegółowych) ujętych w następujących punktach podstawy programowej: VI.5, VI.6, VI.7, VI.8, VI. 10, VI.11, VI. 12, VI.13			

* Treści nadobowiązkowe, wykraczające poza podstawę programową.